

Struktura semantyczna derywatu

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Znaczenie derywatu
- 2 Klasyfikacja derywatów ze względu na funkcje formantów
- 3 Kategoria słowotwórcza i typ słowotwórczy

Znaczenie słowotwórcze (strukturalne) derywatu

**znaczenie wnoszone
przez temat**



**znaczenie wnoszone
przez formant**

Parafraza słowotwórcza

PARAFRAZA SŁOWOTWÓRCZA – zdaje sprawę ze ZNACZENIA SŁOWOTWÓRCZEGO (STRUKTURALNEGO) derywatu; powinna podawać BAZĘ SŁOWOTWÓRCZĄ i wskazywać na semantyczną różnicę między derywatem a bazą.

PRZYKŁAD 1.: domek – ‘mały dom’ albo ‘dom, który jest mały’.

PRZYKŁAD 2.: cielęcina – ‘mięso z cielęca/cieląt’ albo ‘coś pochodzącego od cielęca/cieląt’.

PRZYKŁAD 3.: bieg(∅) – ‘czynność polegająca na tym, że ktoś/się biega’ albo ‘to, że ktoś/się biega’, ale nie *‘czynność biegania’.

Podział derywatów ze względu na znaczenie

1. DERYWATY WŁAŚCIWE – znaczenie bazy wchodzi do derywatu jako jego definicyjny składnik.

2. DERYWATY ASOCJACYJNE (ONOMAZJOLOGICZNE) – znaczenie bazy nie wchodzi do realnego znaczenia derywatu, a wiąże się z nim luźno, informując o niedefinicyjnych, akcydentalnych cechach obiektu.

PRZYKŁADY: *poduszkowiec*, *świństwo*, *zaciętrzewić się*, *ślimaczyć się*, *rozkrzewić się*.

Derywaty właściwe – typy relacji między znaczeniem strukturalnym a znaczeniem realnym

1a. Derywaty regularne semantycznie.

PRZYKŁADY: *lampka, nauczycielka, podskok, wrzosowisko, ucieczka, podryw, pedant, flacha.*

Derywaty właściwe – typy relacji między znaczeniem strukturalnym a znaczeniem realnym

1b. Derywaty nieregularne semantycznie.



*pisarz, uczelnia,
żółtko, łami-
główka, mówca*



*kawiarnia, brodzik,
chlebak, napiwek*

Nacechowanie
stylistyczne bazy, np.
*szatnia, jadłodajnia,
pyskować, uczynek,
beksa.*

Funkcje formantów

1. FUNKCJA STRUKTURALNA.

2. FUNKCJA SYNTAKTYCZNA (SKŁADNIOWA).

3. FUNKCJA SEMANTYCZNA.

Klasyfikacja derywatów ze względu na funkcje formantów

1. DERYWATY TAUTOLOGICZNE – formant pełni tylko FUNKCJĘ STRUKTURALNĄ.

PRZYKŁADY: *stronica, dobranoc, zmartwychwstać, okamgnienie.*

2. DERYWATY TRANSPOZYCYJNE – formant pełni FUNKCJĘ STRUKTURALNĄ i FUNKCJĘ SYNTAKTYCZNĄ.

PRZYKŁADY: *głupota, wesołość, aktywność, ukłon, powitanie, obrót, manewr.*

Klasyfikacja derywatów ze względu na funkcje formantów

3a. DERYWATY MODYFIKACYJNE – formant pełni również FUNKCJĘ SEMANTYCZNĄ, przy czym wnosi on informację uszczegółowiającą, precyzującą znaczenie bazy.

PRZYKŁADY: *filolożka, kocię, rąsia, piesio, poczytać, przebiec, przepiękny.*

3b. DERYWATY MUTACYJNE – formant pełni również FUNKCJĘ SEMANTYCZNĄ, przy czym wnosi on informację o zjawisku zupełnie nowym w stosunku do znaczenia bazy.

PRZYKŁADY: *butelkować, organista, spalarnia, dachówka, wkładka, śpioch, podrzutek, ośli, zdziczyć, rozdrobnić, igliwie, duchowieństwo.*

Znaczenie słowotwórcze i wartość kategoriałna

ZNACZENIE SŁOWOTWÓRCZE (STRUKTURALNE) – znaczenie formantu + znaczenie tematu słowotwórczego w ich wzajemnej relacji.

PRZYKŁADY: *kłamca* – ‘ktoś, kto kłamie’, *źebrak* – ‘ktoś, kto żebrze’, *truciciel* – ‘ktoś, kto truje’, *reżyser* – ‘ktoś, kto reżyseruje’.

WARTOŚĆ KATEGORIALNA (ZNACZENIE KATEGORIALNE) – znaczenie formantu + uogólnione znaczenie tematu słowotwórczego.

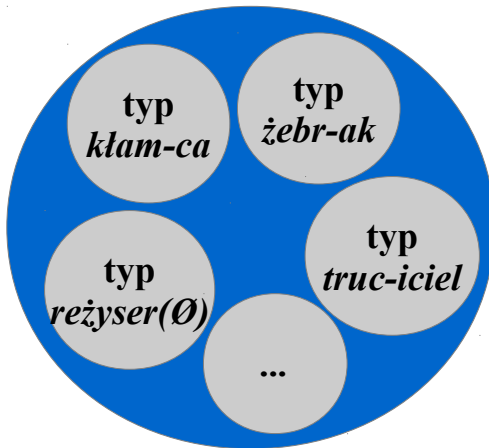
PRZYKŁAD: ‘wykonawca czynności’.

Kategoria słowotwórcza i typ słowotwórczy

KATEGORIA SŁOWOTWÓRCZA – grupa derywatów o tej samej **WARTOŚCI KATEGORIALNEJ**.

TYP SŁOWOTWÓRCZY – grupa derywatów o tej samej **WARTOŚCI KATEGORIALNEJ** i z takim samym formantem.

Kategoria słowotwórcza i typ słowotwórczy cd.



KATEGORIA WYKONAWCY CZYNNOŚCI



Dziękuję za uwagę :)

Temat następnego wykładu:
KATEGORIE SŁOWOTWÓRCZE RZECZOWNIKÓW.
Zapraszam!